

Yerel Çevre Hareketleri: Kangal Eğricek Köyü Bakırtepe Altın Madeni Örneği

Öz

Bu çalışma, Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Eğricek Köyü ve çevresinde yürütülen Bakırtepe Altın Madeni faaliyetlerinin köy yaşamı üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Altın madenciliğiyle bölgede su kaynaklarının kirlenmesi, toprağın verim kaybetmesi, meraların zarar görmesi ve doğal dengenin bozulması gibi sorunlar ortaya çıkmış; bu durum çevreyi ve köyde yaşayan insanların günlük yaşamını, hayvancılığı ve geçim kaynaklarını doğrudan etkilemiştir. Özellikle gençlerin köyden ayrılmak zorunda kalması sürecin en belirgin sonuçlarından biri olmuştur. Çevrede yaşanan değişimlere karşı köy halkı ve çevre duyarlılığı olan gruplar protestolar düzenlemiş, imza kampanyaları yapmış ve hukuki yollara başvurarak meseleyi çevre sorununun ötesinde yaşam alanlarını koruma mücadelesine dönüştürmüştür. Çalışma, büyük ölçekli yatırımlar ile kırsal yaşam arasındaki gerilime odaklanarak doğal kaynakların ekonomik kazanç amacıyla kullanımının köylülerin doğayla kurduğu geleneksel ilişkiyi nasıl dönüştürdüğünü tartışmaktadır. Bulgular, köylülerin kuşaklar boyunca edindikleri bilgi ve deneyimle toprağı ve suyu koruyarak üretim yaptıklarını; ancak son yıllardaki politikalar ve madencilik faaliyetleri nedeniyle bu dengenin bozulduğunu göstermektedir. Buna rağmen köyde gelişen dayanışma dikkat çekicidir. Sonuç olarak, Türkiye'de toprak ve suya yönelik mücadeleleri anlamak için köylülerin emeğini, deneyimini ve doğayla kurdukları bağı dikkate almak gerekir. Yerel halkın söz sahibi olduğu ve birlikte karar alabildiği süreçler güçlendikçe hem çevrenin korunması hem de toplumsal denge açısından daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bakırtepe Altın Madeni, Kırsal Yaşam, Hayvancılık, Dayanışma, Doğal Denge

Local Environmental Movements: Kangal Eğricek Village Bakırtepe Gold Mine Example

Abstract

This study examines the impact of Bakırtepe Gold Mine activities on village life in and around Eğricek Village, Kangal district of Sivas. Gold mining has severely polluted water resources, reduced soil fertility, damaged pastures, and disrupted the natural balance. This directly affects the environment, daily lives, livestock farming, and livelihoods of the locals, notably forcing young people to migrate from the village. In response, villagers and environmentally conscious groups have organized protests, signature campaigns, and legal actions. This transformed the issue from an environmental problem into a struggle to protect their living spaces. Focusing on the tension between large-scale economic investments and rural life, the study discusses how resource extraction disrupts the sustainable relationship villagers have maintained with nature. While villagers have historically protected land and water using generational knowledge, recent policies and mining have destroyed this balance, though noteworthy community solidarity has emerged. In conclusion, understanding Turkey's land and water struggles requires valuing the villagers' labor, experience, and connection to nature. Strengthening processes where local people have a voice in decision-making is essential for environmental protection and social balance.

Key Words: Bakırtepe Gold Mine, Rural Life, Livestock Farming, Solidarity, Natural Balance

Sayı / Issue: 24 (2026), Sayfalar / Pages: 1-19

Büşra Aydın

hayalimpolyglot58@gmail.com

orcid.org/0009-0006-0173-4649 Yüksek

Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa
Üniversitesi

(Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Geliş Tarihi / Received:

11.01.2026

Makale Kabul Tarihi / Accepted:

25.03.2026

Atıf/Cite:

Aydın, B. (2026). Yerel Çevre Hareketleri:
Kangal Eğricek Köyü Bakırtepe Altın Madeni
Örneği. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 24, 1-19.

DOI:

10.53440/bad.1861220

Etik beyan, hakem değerlendirme ve intihal
bilgilerine makale sonunda yer verilmiştir.

Giriş

Doğa, insan ve toplumsal sistemler arasındaki ilişki, tarih boyunca hem üretim süreçlerini hem de toplumsal örgütlenmeleri belirlemiştir. Köylüler, doğal çevre ile en doğrudan bağı kuran toplumsal grup olarak, hem geçimlerini sağlamak hem de kültürel yaşamlarını sürdürmek için doğaya bağımlıdır. Bu bağı yalnızca ekonomik bir ilişki olarak görmek yeterli değildir; çünkü aynı zamanda kültürel bilgi, deneyim ve toplumsal hafızayı kapsayan çok katmanlı bir etkileşim alanıdır. Ancak modern kapitalist süreçler, doğanın metalaştırılması ve büyük sermaye yatırımları yoluyla köylülerin yaşam alanlarını tehdit etmekte ve doğal kaynakların yanı sıra toplumsal değerlerin de piyasa odaklı kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Türkiye özelinde, tarihsel olarak Osmanlı döneminden günümüze uzanan toprak yönetimi ve köylü-iktidar ilişkileri, kırsal alanlarda üretim, mülkiyet ve sınıf dinamiklerinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Küçük köylü, yüzyıllar boyunca denetim altında varlığını sürdürmüş ve günümüzde, kapitalist üretim biçimlerinin, neoliberal politikaların ve sermaye yatırımlarının etkisiyle ciddi baskılarla karşı karşıyadır. Özellikle altın madenciliği gibi ekonomik faaliyetler, yerel ekosistemleri ve köylülerin yaşam alanlarını doğrudan etkileyerek hem ekolojik hem de toplumsal sorunları gündeme taşımaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’de ve küresel düzeyde köylü, doğa ve sermaye arasındaki tarihsel ve güncel mücadeleleri ele almakta; doğanın metalaştırılması, çevresel tahribat ve yerel çevre hareketleri bağlamında bu dinamikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle Sivas Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneği üzerinden, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutların iç içe geçtiği yerel direniş pratikleri ve sürdürülebilirlik sorunları tartışılmaktadır. Çalışma, doğa ile köylü arasındaki tarihsel bağın, sermaye ve devlet ilişkileri bağlamında nasıl dönüştüğünü ve yerel çevre hareketlerinin bu süreçte oynadığı rolü ortaya koymayı hedeflemektedir. 21. yüzyılın başından itibaren, dünya genelinde çevresel krizler, doğal kaynakların hızlı tükenmesi ve ekolojik tahribat, yalnızca çevre biliminin değil, aynı zamanda toplumsal hareketler, siyaset bilimi ve kalkınma çalışmaları literatürünün de merkezi gündemlerinden biri hâline gelmiştir. Sanayileşme ve neoliberal politikaların etkisiyle yürütülen kalkınma projeleri, doğayı sermaye birikiminin nesnesi hâline getirirken, yerel toplulukların yaşam alanlarıyla olan ilişkisini derinden dönüştürmektedir. Bu dönüşüm yalnızca ekolojik yıkımı değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri, kültürel kopuşları ve yerel direniş hareketlerini de tetiklemektedir (Harvey, 2005; Escobar, 2008). Ekolojik kriz, bu anlamda sadece çevresel bir sorun olmaktan çıkar; ekonomik ve toplumsal yapılarla iç içe geçmiş, çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye’de kırsal alanlarda yaşanan çevre mücadeleleri, küresel neoliberal kalkınma politikalarının yerel düzeydeki yansımalarını anlamak açısından önem taşımaktadır. Özellikle altın madenciliği, hidroelektrik santraller ve büyük ölçekli enerji projeleri gibi yatırımlar, kırsal toplulukların yaşam alanlarını doğrudan tehdit etmekte ve doğanın metalaştırılması süreçlerini görünür kılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de kırsal çevre hareketleri yalnızca ekolojik kaygılara dayalı tepkiler olarak değil; toplumsal adalet, kültürel süreklilik ve yaşam hakkı gibi daha geniş toplumsal taleplerle de bağlantılıdır (Özen, 2018). Yerel çevre hareketleri, neoliberal politikaların ve sermaye odaklı kalkınma projelerinin yol açtığı sosyal ve ekonomik eşitsizliklere karşı alternatif yaşam biçimlerini ve dayanışma pratiklerini görünür kılmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’de kırsal çevre mücadelelerinin özgün bir örneği olarak, Sivas ili Kangal ilçesine bağlı Eğricek Köyü yakınlarındaki Bakırtepe Altın Madeni projelerine karşı gelişen yerel çevre hareketlerini ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, madencilik faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini çok boyutlu bir bakış açısıyla ortaya koymak, köylü-doğa-

sermaye ilişkisini çatışma bağlamında çözümlenmek ve doğanın metalaştırılmasına karşı oluşan yerel direniş biçimlerini anlamaktır. Köylülerin tepkileri yalnızca çevresel kaygılarla sınırlı kalmayıp, yaşam hakkı, kültürel süreklilik ve toplumsal adalet arayışlarıyla iç içe geçmiş çok katmanlı bir mücadeleyi yansıtmaktadır. Bu çalışma, yerel çevre hareketlerini yalnızca ekolojik refleksler olarak değerlendirmek yerine, toplumsal, kültürel ve politik direnç dinamikleri bağlamında ele almaktadır. Türkiye’de kırsal alanlarda gelişen çevre mücadeleleri, yalnızca çevresel tahribat açısından değil; politik ekoloji, çevresel adalet ve direniş sosyolojisi perspektifleriyle bir arada incelenmektedir. Bu disiplinlerarası yaklaşım, kırsal çevre hareketlerinin nedenlerini, dinamiklerini ve toplumsal etkilerini daha kapsamlı biçimde kavramayı mümkün kılmaktadır.

Araştırma yöntemleri arasında literatür taraması, resmi belgelerin incelenmesi ve çevre platformlarının açıklamalarının analizi yer almaktadır. Bu çok yöntemli yaklaşım, yalnızca olayların betimlenmesini değil, aynı zamanda direniş sosyolojisi ve çevresel haklar çerçevesinde eleştirel bir çözümleme yapılmasını da sağlamaktadır. Sahadan elde edilen bulgular, Bakırtepe Altın Madeni’nin ekolojik tahribat, göç, hayvancılığın gerilemesi ve toplumsal huzursuzluk gibi çok boyutlu etkiler yarattığını göstermektedir. Ortaya çıkan tepkiler ise, sermaye lehine sürdürülen politikaların meşruiyetine dair güçlü bir sorgulamayı beraberinde getirmektedir. Eğricek Köyü örneği, yerel çevre hareketlerinin çok katmanlı doğasını ve doğa, köylü ile sermaye arasındaki ilişkilerin kesişim noktalarını anlamaya olanak veren özgün bir vaka sunmaktadır.

1. Yöntem

Bu çalışma, Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneğinde yerel çevre hareketlerini anlamaya yönelik nitel bir araştırmadır. Temel amaç, köylü-doğa-sermaye ilişkisini merkeze alarak çevresel, toplumsal ve ekonomik süreçleri birlikte değerlendirmektir. Çalışma kapsamında alan araştırmasına gidilmemiştir; çalışma tamamen yazılı ve dijital materyaller üzerinden yürütülmüştür. Bu doğrultuda veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış, elde edilen bulgular ise nitel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İlk aşamada yerel çevre hareketleri, politik ekoloji, doğanın metalaştırılması ve madencilik faaliyetlerinin sosyo-ekolojik etkileri üzerine yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir. Bu literatür taraması, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak ve analiz sürecinde hangi kavramlar üzerinden ilerleyeceğini netleştirmek amacıyla yapılmıştır. Ardından resmi şirket belgeleri ve açıklamaları, yerel ve ulusal basında yer alan haberler ile ilgili dijital içerikler sistemli bir biçimde incelenmiştir. Doküman analizi, madencilik faaliyetlerinin çevresel ve toplumsal etkilerini ortaya koymak ve yerel tepkileri değerlendirmek için uygun ve güvenilir bir yöntem olarak tercih edilmiştir (Bowen, 2009). Veriler sistematik biçimde analiz edilmiş ve tematik kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Kodlama sürecinde hem ilgili literatürde yer alan kavramsal çerçeveden hem de incelenen metinlerin kendi bağlamından yararlanılmıştır. Bu analiz sonucunda köylülerin doğayla kurduğu ilişki, doğanın ekonomik bir meta olarak değerlendirilmesi, sermaye müdahalesinin yerel düzeydeki etkileri, çevresel direniş pratikleri ile madenciliğin ekonomik, ekolojik ve toplumsal sonuçları temel temalar olarak belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular, literatürden sağlanan kuramsal bilgilerle birlikte değerlendirilmiş; ekolojik kriz, kapitalist üretim ilişkileri ve yerel direniş dinamikleri arasındaki bağlantı çerçevesinde yorumlanmıştır. Farklı kaynak türlerinin bir arada kullanılması veri triangülasyonuna imkân sağlamış ve bulguların karşılaştırmalı biçimde ele alınmasına olanak tanımıştır. Çalışma yalnızca yazılı ve dijital kaynaklara dayandığından alan araştırması yürütülmemiş, bu nedenle etik kurul izni gerektiren bir uygulama söz konusu olmamıştır.

2. Köylü, Doğa ve Sermaye Arasındaki Tarihsel ve Küresel Mücadele

Doğa, insan ve insanın tarihsel olarak üretmiş olduğu toplumsal sistemlerin bir parçası değildir. Doğa, insan hedeflerinden bağımsız bir özne olduğu gibi toplumsal ilişkiler alanının da bileşenidir. Bu özelliği ile eşitsiz toplumsal ilişkilerin ürettiği sınıf ve iktidar mücadelelerinin içinde yer almaktadır. Doğa ile insan arasında uzanan, köylülerin yaşam biçimleri üzerinden toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan ele alınmaktadır. Temelde, doğanın sadece insanın geçim araçlarıyla ilgili olmadığı, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yaşamın önemli bir parçası olarak görülmektedir. Özellikle köylülerin doğa ile ilişkisi, bu pratikler ve değerler üzerinden şekillenir ve doğa, hem günlük yaşamda hem de toplumsal hafızada önemli bir rol oynar. Doğa sadece fiziksel bir çevre değil, köylülerin yaşadığı ve kuşaktan kuşağa aktarılan deneyim ve bilgiyle şekillenen bir anlam alanıdır. Büyük politikalar ve yatırımlar, köylülerin hayatına doğrudan etki eder; bazen de onların alıştıkları yaşam düzenini kökten değiştirebilir. Bu durumda, köylülerin doğayla birlikte barındırdığı zenginlik ve köylülerin yoğunluğu, toplumsal ve ekonomik açıdan yoğunlaşan bir gelişme, bir hareketin doğmasına neden olabilir. Çevreci hareketlerin köylü direnişleriyle birleşmesi, bu toplumsal grupların ve mücadelelerin ne kadar iç içe olduğunu gösteriyor. Bu esnekliğin, problemlerin sadece doğaya değil, aynı zamanda toplumların sosyal özelliklerine, yaşam biçimlerine ve değerlerine etkisi de vurgulanmaktadır (Şengül, 2017, ss.59-60). Köylüler ve doğa arasında çok eski ve derin bir bağ vardır.

Köylüler, hem geçimlerini sağlamak hem de kültürel yaşamlarını sürdürmek için doğaya bağımlıdır. Bu bağımlılık, onları doğayı korumada ve sürdürülebilir şekilde yönetmede kilit oyuncular haline getirir. Dünyanın farklı yerlerinde köylüler, doğayla uyumlu tarım yapmak ve çevresel çeşitliliği korumak için çeşitli örgütlenmeler kurmuşlardır. Örneğin, Güney Afrika, Filipinler ve Brezilya'daki köylü hareketleri, toprak erişimini sağlarken aynı zamanda tek tip ürün yetiştiriciliğinin yol açtığı çevre sorunlarını önlemeye çalışmaktadır. Benzer şekilde, Polonya, Çin ve uluslararası ağlar üzerinden sürdürülebilir gıda üretimi desteklenmekte, Kolombiya'da köylü örgütleri ise küçük ölçekli tarımın hem çevresel hem de sosyal boyutlarını gözeten reformlar önermektedir. Köylüler, nesiller boyunca aktarılan bilgi ve tecrübeleri sayesinde doğal kaynakları akıllıca ve sürdürülebilir bir şekilde kullanır. Yerel koşullara uygun tarım yöntemleri geliştirmeleri ve biyolojik çeşitliliği korumaları, onların doğayla kurduğu karşılıklı ilişkiyi gösterir. Ancak büyük ölçekli tarım, madencilik, ormansızlaşma ve şehirleşme gibi sermaye odaklı faaliyetler, köylülerin yaşam alanlarını ve doğayla olan bağlarını tehdit eder. Bu zorluklara rağmen köylüler, topraklarını ve yaşam biçimlerini savunmak için çeşitli stratejiler geliştirir ve haklarını korumaya çalışır. Aynı zamanda sürdürülebilir çevre politikalarına ve yerel yaşam biçimlerine saygı gösterilmesi çok önemlidir. Çevre koruma programları, köylüleri dışlamak yerine onlarla birlikte çalışmalı ve doğayı koruma sürecinde onları temel aktör haline getirmelidir. Köylülerin çevresel bileşeni, onların geleneksel bilgilerini tanımayı, sürdürülebilir tarım uygulamalarını desteklemeyi ve çevresel koruma ile köylü hakları arasında güçlü bir ilişki kurmayı gerektirir. Böylece hem doğa hem de köylülerin yaşam biçimleri korunabilir ve sosyal adalet sağlanabilir (Olaya, Duarte, Uprimny, & Quesada, 2024).

Doğa ile köylü arasındaki bu uzun ve derin ilişki, sadece günlük yaşam ve kültürel pratikleri değil, aynı zamanda toprak, üretim ve iktidar ilişkilerini de kapsıyor. Bu yüzden Türkiye'de toprak, su ve doğa mücadelesini anlamak için, köylünün emeği ve tarih boyunca sürdürdüğü yaşam biçimi göz ardı edilemez. Toprak, su ve doğa ile ilgili mücadele, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de köylünün emeği ve iradesiyle birlikte ele alınmadan başarıya ulaşamaz. Toprak Atlası'ndan hareketle, bu bağlamda yapılan gözlemler ve tarihsel analizler şunları göstermektedir: Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, dünyadaki en köklü toplumsal değişimlerden biri, köylülüğün giderek tasfiye edilmesidir. 1930'larda

bazı köylülerin sönümlenmeyi reddetmesi, Karl Marx'ın küçük köylülerin sanayileşme sürecinde yok olacağı kehanetine karşı hâlâ önemli bir argüman olarak öne sürülüyordu. Gerçekten de Marx'ın tahmin ettiği süreç, başlıca sanayileşmiş ülkelerde gerçekleşmiş olsa da, esas dikkat çekici olan durum, sanayileşmeden uzak kalan, “gelişmekte olan” ya da “yoksul” olarak adlandırılan ülkelerde bile köylük nüfusunun giderek azalmasıdır. Avrupa ve Orta Doğu'da yalnızca Türkiye, bu bağlamda bir istisna teşkil etmektedir. Türkiye'de köylülük, 1980'lerin ortasına kadar zayıflasa da hâlâ mutlak çoğunluğunu korumaktadır. Benzer şekilde, Hobsbawm'a yakın bir perspektife sahip iktisatçı Samir Amin, güncel dünya kapitalizminin üç milyar çevre ülke köylüsünü tasfiye ettiğini belirtmektedir. Bu sistemde, güney yarımkürede düşük verimlilikle yapılan tarım, kuzey yarımküredeki yüksek verimliliğe sahip üretim karşısında geride kalmakta; ölçek ekonomisi, kuzeyin tarım ürünlerini güney pazarına hâkim kılarken, güneyli köylüyü sistem dışına itmektedir.

Hobsbawm ve Amin arasındaki temel fark, sürecin değerlendirilme biçimindedir: Hobsbawm, köylülüğün tasfiyesini sanayileşmenin doğal sonucu olarak görürken, Amin bu durumu mevcut kapitalist düzenin yıkıcı ve olumsuz etkisi olarak yorumlamaktadır. Anadolu özelinde, bu tarihsel aksı anlamak, iktisadi ve siyasi neden-sonuç ilişkilerini kavramayı gerektirir. Anadolu'da toprak, köylü ve iktidar ilişkisi yüzyıllar boyunca sancılı bir süreç içinde şekillenmiştir. Tarihsel veriler, neolitik devrimin yaklaşık 10 bin yıl önce Anadolu'da başladığını göstermektedir. İnsan, milyonlarca yıl süren avcı-toplayıcı yaşamdan, hayvanları ehlileştirip bitkileri yetiştirmeyi öğrenerek yerleşik hayata geçmiştir. Tarımsal üretim, birikim ve değer kavranmasını mümkün kılmış; işbölümü, uzmanlaşma, sermaye birikimi ve eşitsizliklerin temellerini atmıştır. Selçuklu, Pers, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde toprak yönetimi, dönemin devletlerinin gıda arzını güvence altına alma, vergi toplama ve küçük köylüyü denetleme ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. İslam dünyasında ikta, Bizans'ta pronia, Osmanlı'da tımar sistemi, bu amaçlara hizmet etmiştir. Sanayileşmenin ilk kuşağında İngiltere küçük köylülüğü hızla tasfiye ederken, Fransa'da devlet destekli sanayileşme, işçi sınıfının yanında küçük köylülüğün varlığını uzun süre sürdürmesini sağlamıştır.

Osmanlı toprak yapısının özellikleri ve Asya tipi üretim tarzı, sermaye birikimi ve teknoloji geliştirmeyi zorlaştırmış, küçük köylü yapısı Cumhuriyet'e devredilmiş ve 21. yüzyıla taşınmıştır. 16. yüzyıl Anadolu nüfusu yaklaşık 9 milyon, 19. yüzyıl sonuna kadar 10 milyonun altında kalmış ve nüfusun % 90'ı kırsalda yaşamıştır. Toprak genellikle devlete ait olup, kullanım hakkı has, zeamet ve tımar düzenleriyle dağıtılmıştır. Tımar sistemi, köylüyü merkezi yönetim aracılığıyla kontrol altında tutarken, sipahiler Avrupa feodal beyleri gibi bağımsız güç odaklarına dönüşmemiştir. 16.ve 18. yüzyıllarda Osmanlı ordusunun yapısındaki bozulmalar ve mültezimlerin vergi toplama yetkisi, tarımda işlenen alanın azalmasına, emek kıtlığına ve ücretli çalışmaya yol açmıştır. 19. yüzyılda, liberal arazi düzenlemeleri ve demiryolu yatırımları, Avrupa pazarına ürün aktarımını hızlandırmıştır; ancak köylülerin büyük bir kısmı emek ve sermaye kıtlığı ile karşı karşıya kalmıştır. 1913 tarım sayımı, adaletsiz toprak mülkiyetini ortaya koymaktadır: 1 milyon haneden yalnızca 50 bin toprak ağası tüm tarım alanlarının % 65'ine sahiptir; kalan % 35 ise 870 bin aile arasında paylaşılmaktadır.

20. yüzyılın başında tarım yapısı, geçimlik üretim yapan köylüler ile pazara yönelik üretim yapan modern çiftlikler arasında düalist bir yapıya sahiptir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan köy enstitüleri ve toprak reformu girişimleri, köylüyü desteklemeyi hedeflemiş, ancak büyük toprak sahiplerinin muhalefeti bu çabaları sınırlamıştır. 1970'lerde toprak reformu tartışmaları tekrar gündeme gelmiş, ancak sonuçlar yine yetersiz olmuştur. Günümüzde Türkiye'de toprak mülkiyetindeki eşitsizlik devam etmektedir. Küçük işletmeler sayıca çoğunluğu oluşturmakta, ancak toplam işlenen alanın küçük bir kısmını kontrol etmektedir. 2013'te çıkarılan Büyükşehir Yasası ile köylerin tüzel kişiliği ortadan

kalkmış, kırsal nüfus şehirleşmiş, tarım arazileri ve kırsal alan önemli ölçüde azalmıştır. 21. yüzyılın başlarında dünya kapitalist sistemi yeni krizlerle karşılaşmış, gıda ve tarım krizleri artmıştır. FAO'nun "Aile Çiftçiliği" vurgusu, küçük köylülüğün önemine yeniden dikkat çekmektedir. Türkiye'de ise tarım politikaları, köylünün üretim gücünü yeterince destekleyememiş, tarım alanları ve meralar önemli ölçüde azalmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'de toprak, su ve doğa mücadelesi, tüm dünyada olduğu gibi, üretim araçlarına sahip çıkan köylü ve onun emeği dikkate alınmadan başarıya ulaşamaz. Küçük köylü, yüzyıllar boyunca denetim altında varlığını sürdürmüş ve şimdi sessizce Türkiye'nin tarih sahnesinden çekilmektedir (Hobsbawm, 2008, ss.353-356; Amin, 2008, s.13; Sencer, 1971, ss. 87-101; The World Bank, 2007; Günaydın, 2014, ss.457-534 akt. Günaydın, 2015).

3. Doğanın Metalaştırılması: Emek, Mülkiyet, Özelleştirme ve Ekolojik Direnişler

Doğanın metalaştırılması tartışmalarında, emek ile doğa arasındaki etkileşimin yarattığı güçlüklerin yanı sıra, metalaştırılan doğanın kendisine ilişkin ciddi sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Doğanın canlı unsurları ile cansız bileşenleri arasındaki bütünlük dikkate alındığında, metalaştırmaya yönelik eleştirinin zorunlu olduğu açıktır. Bununla birlikte "doğa metalaştırılmaz" ifadesi, kapitalist sistemde doğanın fiilen metalaştırılmadığı anlamına gelmemekte; daha çok, "doğa metalaştırılmamalıdır" yönünde normatif bir talebi dile getirmektedir. Nitekim kapitalizm koşullarında metalaştırılan, doğanın bütünsel varlığı değil, onun çeşitli parçaları ya da bileşenleridir. Bu nedenle metalaştırma ya da metalaştırmaya karşı çıkma talepleri çoğunlukla bu parçalar üzerinden dile getirilmektedir. Bazı durumlarda ahlaki, hukuki ya da teknik gerekçelerle doğanın belirli unsurlarının metalaştırılması mümkün değildir. Örneğin klonlanmış bir insanın metalaştırılması bu tür engellerle karşılaşır. Bununla birlikte, doğanın metalaştırılması, cep telefonu, somun ya da civata gibi sıradan metaların üretiminden farklı olarak, ek bazı koşulları gerektirmektedir. Bu noktada doğanın metalaştırılması (commodification) ile ticarileştirilmesi (marketisation) arasındaki ayırım önem kazanmaktadır. Metalaştırma, ancak emek unsurunun sürece dâhil olmasıyla mümkünken; ticarileştirme, emeğin ürünü olmayan, doğanın verili bir unsurunun alım-satım ilişkisine konu edilmesi anlamına gelir. Bir piknik alanına girişin ücretli hâle getirilmesi durumunda, ağacın gölgesi ya da ormanın kokusu metalaştırılmamakta, ticarileştirilmektedir.

Türkiye'de su, hukuken devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan bir doğal kaynaktır. Yeraltındaki bir su kaynağının çıkarılması, analiz edilmesi, arıtılması, bir içecek üretiminde kullanılması ve nihayetinde şişelenerek pazara sunulabilmesi, yalnızca emek sürecinin varlığını değil, aynı zamanda kullanım hakkının kamudan özel şirkete devredilmesini, yani özelleştirmeyi gerektirir. Bu durum, bir kişinin kendi mülkiyetindeki bağdan elde ettiği üzümle şarap üretmesinden farklıdır. Koruma altında bulunan, kimseye ait olmayan ya da ortaklaşa kullanılan doğa varlıklarının metalaştırılması, ancak özelleştirme yoluyla mümkün olabilmektedir. Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlarda bizzat kendisinin meta üreticisi olarak faaliyet göstermesi -örneğin taş ocağı işletmesi ya da maden çıkarması- özelleştirme anlamına gelmez. Ancak devletin bu tür iktisadi faaliyetlerden çekilmesiyle birlikte, doğanın metalaştırılması sürecinde özelleştirme belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Oysa ne devlet ne de insan doğanın sahibidir. Kapitalizmde dahi, sahip olunmayan bir şeyin satılması mümkün değildir. Doğadaki canlı ve cansız varlıklar birbirlerinin sahibi değildir; fakat birlikte bir ekosistemi oluşturan bileşenlerdir. Bir orman alanının özelleştirilmesi, ormanı orman yapan canlıların sanki sahiplenilebilir varlıkları gibi alınıp satılması anlamına gelir. Hava kimseye ait değildir ve toprak gibi özelleştirilemez. Buna rağmen, emisyon ticareti kapsamında devlet, havanın sahibiyim gibi davranarak "kirletme hakkını" özelleştirmekte ve bu hakları şirketlere devretmektedir. Herkesin ait olduğu ve kimseye ait olmayan doğaya erişimin engellenmesi, Sülün Osman'ın Galata Köprüsü'nü satması kadar

absürttür. “Devletin hüküm ve tasarrufu altında olmak” ifadesi, aslında mülkiyet ilişkisi kurulamayacağını ifade eder. Sahiplik ilişkisi kurulamayan bir varlığın satılması da mümkün değildir. Buna rağmen kıyılar, ormanlar, sular ve madenler uzun süreli izin ve sözleşmeler yoluyla şirketlerin kontrolüne bırakılmaktadır. Bu durum yalnızca hukuki bir çelişki değil, aynı zamanda insanlık açısından derin bir paradoks yaratmaktadır. Kıyılar betonlaştığında, ormanlar yok edildiğinde, su kaynakları tükendiğinde ya da iklim geri dönüşsüz biçimde değiştiğinde, bu süreçlerden elde edilen gelir ve büyüme, sermaye sınıfı dışında kalanlar için herhangi bir yaşamsal fayda üretmemektedir. Hayvanların metalaştırılması da benzer bir mantıkla işlemektedir. Et endüstrisinde hayvan bedeni çok sayıda parçaya ayrılarak pazara sunulmaktadır. Balık çiftliklerinde yetiştirilen balıklar üzerindeki haklar, şirketler, kooperatifler ya da bireyler arasında devredilebilir kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, insanın yetiştirdiği ya da avladığı hayvanlar üzerinde devredilebilir bir mülkiyet hakkına sahip olduğu varsayımına dayanır. Bu varsayımın sorgulanması, hayvanların metalaştırılmasına karşı önemli sonuçlar doğuracaktır.

Metalaştırmanın temel koşulu, emek ürünü olmasıdır. İnsan organları ya da el değmemiş meralar emek ürünü olmadıkları için, devredilebilir olsalar bile, bunların pazara konu edilmesi metalaştırma değil ticarileştirme olarak değerlendirilir. Benzer biçimde, emek harcanarak üretilmiş olsa dahi, mübadeleye hukuken izin verilmeyen nesnelere bakımından da metalaştırma tamamlanmış sayılmaz. Bu noktada Polanyi'nin vurguladığı düzenleme mekanizmaları önemlidir. Doğanın korunmasına yönelik toplumsal talepler doğrultusunda getirilen ulusal ve uluslararası yasaklar, metalaştırma sürecinin kurumsal engellerini oluşturur. Köylülerin yaşam biçimleri ve üretim pratikleri, doğayla kurulan bütünsel ve ilişkisel bir bağa dayanır. Madencilik faaliyetleri yalnızca doğayı değil, doğayla birlikte topluluğun kendisini de yok eden bir ekolojik bozulmaya yol açar. Bu nedenle köylülerin madencilik karşı mücadelesi, doğayı topluluktan koparan metalaştırıcı anlayışa karşı bir direniştir. Metalaştırma, bağlamdan koparılmış tekil varlıklar üretmeyi gerektirirken, köylü yaşamı sosyo-ekolojik bütünlüğe dayanır. Ayrıca metalaştırma, doğaya araçsal bir değer yükler. Sermaye birikimi sürecinde doğa, artı-değer üretiminin bir aracı olarak görülür. Buna karşılık, köylülerin geçimlik üretiminde doğayla kurulan ilişki indirgemeci değildir. Doğaya verilen zarar, doğrudan kendi yaşam koşullarına verilen zarar anlamına gelir. Bu nedenle köylü mücadelesi, doğanın araçsallaştırılmasına karşı bir mücadele olarak da okunabilir. Metalaştırmanın ekolojik bağlamdan koparıcı etkisi, ciddi çevresel sorunlara yol açmaktadır. Madencilik faaliyetleri, toprağın altüst edilmesi, su ve hava kirliliği, canlı yaşamının zarar görmesi gibi sonuçlar doğurur.

Doğadaki farklılıklar, soyutlama ve standartlaştırma yoluyla görünmez kılınmaktadır. Polanyi'nin “karşı hareket” olarak tanımladığı devlet düzenlemeleri ise, 1970'lerden itibaren geri çekilmiş; devlet, piyasayı sınırlamak yerine sermayenin kolaylaştırıcı ortağı hâline gelmiştir. Bu koşullarda toplumun ve doğanın korunması, ancak devlete ve sermayeye karşı gelişen toplumsal mücadeleler sayesinde mümkün olabilir. Türkiye’de madencilik karşı direnişler belirginleşmişken, tohumculuk alanında benzer bir siyasal mücadelenin gelişmemesi önemli bir açmaz yaratmaktadır. Oysa her iki alanda da temel sorun, yıkımın yoğunluğundan ziyade, metalaştırmanın kendisidir. Sonuç olarak, doğanın metalaştırılması tartışması, kapitalizmin doğayla kurduğu yıkıcı ilişkiyi anlamak ve bu ilişkiye karşı ortak bir mücadele zemini oluşturmak açısından güçlü bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Sertifikalı tohumdan şişelenmiş suya, kuyumcudaki bilezikten paketlenmiş balığa kadar uzanan bu süreç, doğanın sermaye birikimi mantığına tabi kılınmasının farklı biçimlerini görünür kılmakta ve ortak bir direniş hattının imkânını içinde barındırmaktadır (Çoban, 2018). Doğanın metalaştırılması sürecinin emek, mülkiyet ve özelleştirme ilişkileri üzerinden ele alındığı bu tartışmayı takiben, konu eleştirel kuram çerçevesinde araçsallaştırma ve öznelleşme kavramlarıyla derinleştirilmekte;

kapitalizmin ekolojik krizle kurduğu yapısal bağ, Türkiye örnekleri ve yerel direniş deneyimleri üzerinden somut bir zemine taşınmaktadır.

Doğanın metalaştırılması, ekolojik krizin temel boyutlarından birini oluşturmaktadır. Bu kavram, doğada var olan varlık ve süreçlerin piyasa mekanizmaları içinde alınıp satılabilen ekonomik değerlere dönüştürülmesini ifade eder. Söz konusu dönüşüm, kapitalizmin yükseliş sürecinde ortaya çıkan çitleme hareketinin tarihsel bir devamı niteliğindedir. Doğal kaynakların ve ekosistem süreçlerinin metalaştırılması çoğu zaman çeşitli olumsuz ve tahrip edici sonuçlar doğurmaktadır. Kapitalist sistem genişledikçe, doğal dünyanın giderek daha fazla unsuru ekonomik değer atfedilen birer meta hâline gelmektedir (Yeşil Politika Sözlüğü, 2021). Horkheimer (2016, s. 127), öznelleşmeyi “bütün varlık alanlarının bir araçlar alanına dönüştürülmesi” olarak tanımlar; bu tanım, öznelleşmenin araçsallaştırmayı ifade ettiğini göstermektedir. Okutan (2015, s. 793) da öznelleşme ve araçsallaştırmayı benzer anlamda ele almakla birlikte, öznelleşmenin araçsallaştırmadan çok daha geniş bir kapsama sahip olduğunu vurgular. Araçsallaştırma yalnızca belirli bir nesne ile ilgilenirken, öznelleşme tek tek araçsallaştırmaların toplamından öte, tüm varlık alanlarının araçsallaştırılmasını ifade eder; yani “her şeyin” araçsallaştırılmasıdır. Bu anlamda öznelleşme, varlık alanlarının topyekûn araçsallaştırılmasını ve tüm varlıkların araçsal pratiklere tabi tutulmasını kapsar (Coşkun, 2021, s.776). Adorno (1997, s. 141) ise öznelleşme kavramını metalaştırma bağlamında ele alır; Bach’ın müziği üzerinden yaptığı değerlendirmede, metalaştırmanın öznelleşmenin bir parçası olduğunu ortaya koyar. (akt. Coşkun, 2021). Bu bağlamda öznelleşme, kapitalizm içinde doğanın metalaştırılması sürecini anlamak için kritik bir kavramsal araçtır. Öznelleşme kavramı, kapitalizm ve doğa arasındaki ilişkinin araçsal niteliğini bütünlüklü biçimde kavramamıza olanak sağlar ve özellikle doğanın metalaştırılması ile araçsallaştırma arasındaki bağlantıyı açıklamak açısından vazgeçilmezdir (Coşkun, 2021, s.777). Doğanın metalaştırılması, kapitalizmin başlangıcından beri bir sorun olmuştur (Foster, 2008, ss.60-66). Kapitalizmin giderek küresel boyuta ulaşmasıyla birlikte, doğanın metalaştırılması evrensel bir süreç hâline gelmiştir. Günümüzde doğa, dünya genelinde metalaştırma sürecine tabi tutulmakta ve biriktirme mantığına dayalı kapitalizmin gezegene hâkim olması, doğanın aşırı üretim nedeniyle salt metaya indirgenmesine yol açmaktadır (Tanuro, 2011, s. 55). Bu süreçte tüm varlık alanları, “her şeyi” araçsallaştırmanın nesnesi durumuna gelmiştir.

Küresel kapitalizmde doğa, üretim sürecinde yalnızca bir kaynak olarak görülmekte ve sermayenin sürekli büyüme ve genişleme ihtiyacına hizmet etmektedir. Küresel şirketlerin doğal çevreye verdikleri zararlar, doğanın metalaştırılmasının giderek derinleşen bir süreç olduğunu göstermektedir (Turan, 2014’ten akt. Coşkun, 2021). Kapitalizm için doğa yalnızca üretim kaynağıdır ve bu nedenle sürekli sömürülmektedir. Neoliberal dönemde ekolojik kriz için önerilen iktisadî çözümler, sorunu çözmek yerine doğayı sermayenin denetimine sokmuştur. 1980’lerden itibaren ekolojik iktisat perspektifiyle, doğanın aşırı kullanımını önlemek amacıyla ekolojik varlıkların fiyatlarının belirlenmesi, doğanın tamamen mübadele ilişkilerine tabi olan bir metaya dönüşmesine yol açmıştır (Tanuro, 2011, ss. 105-106; Lohmann, 2013, ss. 109-115). Bu durum, neoliberal iklim politikalarının doğayı salt değişim değerine indirgeyici niteliğini ortaya koymaktadır (Foster, 2008, s. 138-139). Öznelleşme de nesnenin niteliklerini göz ardı ederek onu yalnızca nicel bir nesneye dönüştürmektedir (Adorno, 2016, s.92). Türkiye örneğinde de bu durum çarpıcıdır. HES projeleri, yabancı şirketlerin madencilik faaliyetleri ve doğal kaynakların “tekilleştirilip” satılması, doğanın metalaştırılmasına dair somut örneklerdir (Çoban, 2018).

Küresel kapitalizm ve neoliberal politikalar ile birlikte Türkiye’de doğa topyekûn araçsallaştırılmakta; hem Türkiye’de hem de dünya genelinde doğa ya metalaştırılmıştır ya da her an

metalaştırılabilecek bir konumdadır. Doğanın metalaştırılması süreci, kapitalist üretim biçimlerinin temel özelliklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kapitalizmin giderek küreselleşmesiyle doğa, yalnızca üretim sürecine hizmet eden bir kaynak olarak görülmüş ve bu yaklaşım, yerel ölçekte ciddi ekolojik ve toplumsal sorunlara yol açmıştır. Bu durum, özellikle yerel direnişleri tetikleyen bir dinamik hâline gelmiştir. Sermaye, yeni değerlendirme alanları yaratmak amacıyla doğaya yönelmiş ve doğal kaynakların özel şirketlerin kullanımına açılması, doğayı metalaştırmanın somut bir biçimi olarak karşımıza çıkmıştır.

Eğricek Köyü'nde Bakırtepe Altın Madeni projesi, bu bağlamda örnek teşkil etmektedir. Maden şirketlerinin köy yaşamına ve yerel ekosisteme müdahalesi, neoliberal politikaların yerel düzeyde doğurduğu sonuçları göstermektedir. Doğanın metalaştırılması sürecinde ekolojik varlıkların fiyatlandırılması, doğayı niteliksel özelliklerinden soyutlayarak yalnızca ekonomik değeri üzerinden tanımlamaktadır. Bu durum, yerel halkın doğayla kurduğu kültürel, tarihsel ve yaşamsal bağların göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Eğricek Köyü'nde maden faaliyetlerine karşı verilen mücadele, doğanın araçsallaştırılmasına ve yerel yaşam alanlarının sermaye tarafından tahakküm altına alınmasına karşı bir direniş biçimidir. Yerel çevre hareketleri, yalnızca çevresel koruma refleksi değil, aynı zamanda doğanın metalaştırılmasına karşı alternatif bir yaşam anlayışının ifadesidir. Doğanın metalaştırılması yalnızca ekolojik bir sorun olarak kalmayıp, aynı zamanda yerel halkın yaşam alanları, geçim kaynakları ve toplumsal ilişkileri üzerinde doğrudan etkiler yaratmaktadır; bu nedenle, doğayı ekonomik değere indirgeme süreci, halkın mülksüzleşmesi ve yerinden edilmesi gibi toplumsal sonuçlarla birlikte ele alınmalı ve direniş pratikleri üzerinden anlaşılmalıdır.

Toplumun ortak kaynakları olan su, hava ve yer altı minerallerinin metalaştırılması, sermaye birikimi süreci çerçevesinde, o bölgede yaşayan halkın mülksüzleşmesine ve yerinden edilmesine yol açmaktadır. Üretim ve geçim araçları ellerinden alınan, evleri yıkılan ve kırsal ile mahalle ilişkileri bozulmuş toplumsal kesimler, bu projelere karşı etkili bir direnç gösteremediklerinde proleterleşmekte ve emek piyasasına ucuz işgücü olarak dahil olmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren, toplumsal ortak varlıkların metalaştırılmasına karşı çeşitli kesimler farklı biçimlerde mücadele yolları geliştirmiştir. Maden, enerji, otoyol, turizm, tarım alanlarına yönelik sanayileşme, konut projeleri ve kentsel dönüşümler gibi alanlara karşı ortaya çıkan bu direnişler, farklı örgütsel biçimler kazanmıştır. Bu mücadelelerin ideolojik ve örgütsel sorunlarını analiz etmek ve güçlendirmek, devrimci bir perspektiften temel bir görev olarak görülmelidir. Gezi süreci sonrasında ise, siyasi iktidarın direnişleri bastırma araçlarını geliştirdiği, kitleleşme ve düzen dışı siyasallaşma eğilimlerini zayıflattığı gözlemlenmiştir. Bu süreçte direnişler, yeni araçlar geliştirmekte zorlanmış; zayıflayan alanlarda ise düzen siyaseti veya yeni statükolar hâkim olmuştur. Yerel projelere karşı çoğunlukla dernekler, platformlar ve inisiyatifler kurulmakta; siyasi partilerin il ve ilçe örgütleri, gençlik ve kadın örgütleri, milletvekilleri mücadelelere katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Bu tür araçlar, mücadelelerin duyurulması, hukuki ve teknik süreçlerin yürütülmesi açısından sınırlı da olsa etkili olabilmektedir. Ancak hukuki süreçlere ve düzen siyasetine dayanmak, bir profesyonelleşme ve mevcut statüko alanının yeniden üretimine yol açmaktadır. Mücadeleler çoğu kez yalnızca iptal davaları açmak ve bu davaların sonuçları üzerinden süreci takip etmekle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, dava sürecini yürütenlerin siyasi önderliği üstlenmesine ve zaten temsil imkânlarından yoksun olan kesimlerin tekrar dışlanmasına neden olmaktadır. Böylece, düzen siyaseti yeniden üretilmektedir. Projelerin gerçekleşmesinde ise siyasi iktidar, yerel yönetimler ve sermaye arasındaki açık ya da örtük bağlar belirleyici rol oynamaktadır. Hukuki süreçler devam ederken, şirketlerin güvenlik güçleriyle kolluk kuvvetlerinin birleştiği ve halkın karşısına dikildiği durumlar yaşanmaktadır. Bu durum, devletle ilk kez yüzleşen ve değerleri ile yaşam kodları sarsılmış kitlelerin, çoğunlukla yalnız bırakıldığını

göstermektedir. Bu nedenle, hukuki ve yerel örgütlenme araçlarının halkın katılımını ve kendini temsil etme imkânlarını güçlendirmesi, ideolojik ve örgütsel sorunların temelini çözmede kritik öneme sahiptir.

Doğanın metalaştırılmasına karşı yürütülen mücadelede esas olan, halkın kendi birliğini kurması ve örgütlenme deneyimi kazanmasıdır. Hukuki süreçler, yerel platformların kurulması ve siyasi propaganda bu hedef doğrultusunda yürütülmelidir. Düzenin hukuku, kolluk ve bürokrasisi karşısında halkın kendi hakları için ayağa kalkması temel referans noktamızı oluşturur. Bu çerçevede, dava açmak, direniş çadırları kurmak, iletişim kanalları oluşturmak, bilgilendirme toplantıları yapmak veya tespit raporları hazırlamak gibi araçlar ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmalıdır; fakat mücadele araçları, mücadele edenlerin yerine geçemez. Temel sorumluluk, halkın örgütlenmesini sağlamak ve mücadele edebilecek bir konuma taşımaktır. Farklı siyasi, kültürel ve dini kimliklere sahip kesimleri ortak bir mücadele etrafında birleştirmek, ortak bir program oluşturmak ve kolektif eylem kapasitesini güçlendirmek hayati önemdedir. Örneğin, bir köyde yapılacak HES, JES veya RES projelerine karşı köylülerin bir araya gelmesi, kendi kararlarını alması ve projeye karşı birlikte hareket etmesi, mevcut sosyal ilişkilerin yeniden tanımlanması ve organize edilmesi açısından bir fırsattır. Bu süreç, sermaye ve devletle kurulan ilişkilerin sorgulanmasını ve ezilenlerin siyaset sahnesine çıkmasını mümkün kılar. Ancak direnişin kendiliğinden bir emekçi sınıfı örgütlenmesine dönüşeceğini söylemek doğru değildir. Bizim örgütlememiz gereken, bu dinamiğin kendisidir. Ezilenlerle birlikte ortak bir kader yaratmanın yollarını aramak, halkın kendi mücadelesini şekillendirebilmesi için gerekli koşulları sağlamak önceliklidir. Mücadeleye katılmak, bağlar kurmak, halkın nezdinde sınanmak ve uzun erimli politik ilişkiler geliştirmek; düzenle ilişkisinin kopmasını ve yeni kolektif deneyimlerin oluşmasını sağlar. Bu mücadeleler, ezilenlerin kendi kurtuluşlarını deneyimlemesi, sınıf olma bilincini canlı bir şekilde öğrenmesi açısından bir okul niteliğindedir. Kimliğimizden çok, yürüttüğümüz siyasetin niteliği önemlidir. Sermaye karşısında halkın kendi kaderini eline alma çabalarını desteklemek, onlara ayağa kalkma cesareti kazandırmak ve sınıf olma süreçlerinin siyasal araçlarını örgütlemek esas hedeftir.

Emekçilerin kendi kararlarını tartıştığı, uyguladığı ve geliştirdiği bir siyasallaşma süreci, düzen siyaseti karşısındaki temel konumlanmamızı oluşturur. Sonuç olarak, bir köyde HES yapılacaksa köylülerin bir araya gelip ortak bir tavır geliştirmesi, kararlar alması ve bunların arkasında durması; şirket yetkilileri veya kolluk güçlerinin karşısında durabilmesi; yani kolektif bir deneyimi birlikte inşa etmesi mücadelenin temelini oluşturur. Bu, ideolojik bir odaklanmayı ve niyeti ifade eder. Mücadele edenleri kendi örgütümüze dahil etmek değil, onların kendi adlarına, kendi birlikleriyle hareket edebilme imkânını inşa etmek, titizlikle yürütülmesi gereken bir görevdir. Bu süreç, halkın kendi mücadele zeminini kurması ve kolektif deneyimler yaratması sayesinde gerçek anlamda siyasallaşmayı mümkün kılar. Doğanın metalaştırılmasına karşı direnenlerin örgütlenmesinde temel sorun, somut bir mücadele etrafında kendi birliklerini kurmalarıdır. Bizim, bu mücadelelere katılan insanların çıkarları dışında bir çıkarımız olamaz. Onların somut mücadele etrafında bir araya gelmesi ve düzen siyasetinden bağımsız bir siyasallaşmayı inşa etmesi ise esas hedefimizdir (Kocagöz, 2022).

4. Türkiye’de Yerel Çevre Hareketleri ve Çevreci Protesto Hareketleri

Çevre hareketleri literatüründe, çevreci sivil toplum kuruluşları (STK’lar) önemli bir yer tutar. Ancak bu başlık altında, çevreyle doğrudan ilişkisi olmayan ya da sivil olup olmadığı belirsiz birçok kuruluş da değerlendirilmektedir. Çevreci STK’lar genellikle doğa koruma, biyolojik çeşitliliğin savunulması ve iklim değişikliğiyle mücadele gibi toplumsal fayda gözeten, kâr amacı gütmeyen örgütlenmelerdir. Türkiye’nin yedi bölgesinde ortaya çıkan yerel çevre hareketleri, doğa tahribatına karşı verilen mücadelenin ve yerel farkındalığın göstergesi niteliğindedir. Bu hareketler, büyük sermaye

yatırımlarının neden olduğu çevresel tehditlere karşı gelişmiş ve genellikle güçlü mali altyapılardan yoksun oluşumlar olarak dikkat çekmiştir. Endüstrileşme, ekonomik büyüme ve yaşam standartlarını yükseltmesi bakımından olumlu etkiler yaratırken; doğa üzerinde yarattığı tahribat, çevre sorunlarının büyümesine neden olmuştur. Özellikle 20. yüzyıldaki küresel ekonomik gelişmelerle birlikte çevresel zararlar artış göstermiştir. Endüstriyel kalkınmayla doğa arasında kurulamayan denge, çevreci protesto hareketlerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Son yıllarda Türkiye’de çevre mücadelesi, özellikle altın madenciliği, hidroelektrik santraller (HES), termik santraller ve nükleer santraller gibi projelere karşı halkın tepkisiyle hız kazanmıştır. 2000’li yıllarda çevre bilinci belirgin şekilde artmış, bu da sivil toplum hareketlerine olumlu katkılar sağlamıştır. Çevreci protesto hareketleri; çevre kirliliği, iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin kaybı ve ormansızlaşma gibi çevresel sorunlara dikkat çekmek ve çözüm üretmek amacıyla organize edilen toplumsal eylemlerdir. Bu protestolar, dünya genelinde önemli bir toplumsal değişim aracı haline gelmiştir. Belirli bir çevre sorununa karşı yürütülen mücadeleler ise “yerel çevre hareketleri” olarak tanımlanabilir.

Türkiye’de çevreci protestolar, özellikle büyük sermaye yatırımlarının doğaya verdiği zararları ve bu yatırımların gelecekte yaratabileceği tehditleri kamuoyuna duyurmayı amaçlamaktadır. Yerel düzeyde başlayan bu hareketler, çevresel yıkıma karşı halkın temel tepkilerini yansıtmaktadır. Bu protestolar aynı zamanda ulusal sivil toplum kuruluşlarının desteğini alsa da özünde yerel dinamiklerle şekillenmektedir. Çevre bilincinin yükselmesiyle birlikte bu protesto hareketleri, neoliberal politikalara karşı gelişen toplumsal bir eleştiriye dönüşmüştür. Türkiye, 1980’li yıllardan itibaren neoliberal ekonomik politikaları benimsemiş; bu politikalar çerçevesinde özellikle yabancı sermaye yatırımlarının önünü açmış ve çevresel etkilere duyarsız kalmıştır. Neoliberal politikaların piyasa özgürlüğünü savunması, devlet müdahalesini azaltması ve özelleştirmeyi teşvik etmesi, çevre koruma gibi toplumsal taleplerin görmezden gelinmesine neden olmuştur. Bu bağlamda çevreci protestolar, yalnızca çevresel tehditlere karşı bir savunma değil; aynı zamanda ekonomik ve sosyal eşitsizliklere, doğayla uyumsuz büyüme modellerine ve sürdürülebilir kalkınma eksikliklerine karşı bir eleştiridir (Özen, 2018).

5. Altın Madeni İşleme, Liçleme ve Çevresel Boyutları

Tarihsel süreçte uygarlıkların şekillenmesinde madencilik, önemli bir rol oynamıştır. Doğal kaynaklar, insan ve toplum yaşamında hayati bir öneme sahiptir. Günlük yaşamı işlevsel kılan araç ve gereçlerin yaklaşık %99’u, doğanın sunduğu kaynaklardan, özellikle de madenlerden elde edilmektedir. Türkiye’nin jeolojik ve tektonik yapısı, farklı maden yataklarının oluşmasına olanak tanımaktadır. Bu yataklar arasında, altın cevheri rezervlerine yönelik modern maden yatağı modellemelerine dayalı arama ve işletme çalışmaları da yer almaktadır. Altın madenciliği, ülkelerin ekonomik kalkınmasında ve gelişiminde kritik bir rol oynarken, aynı zamanda yüksek katma değer yaratmaktadır.

Ülkemizde altın madenciliği çeşitli yöntemlerle yürütülmektedir. Madencilik genel olarak açık ve yeraltı madenciliği olmak üzere iki ana kategoride incelenebilir. Açık madencilik, cevherin yüzeye yakın katmanlarda bulunmasını gerektirirken, yeraltı madenciliği daha derinlerdeki cevherlerin işletilmesini kapsar. Cevher hazırlama işleminden sonra, altın elde etme teknolojisi; cevherdeki altın taneciklerinin büyüklüğü, tenörü, kaya içeriği ile kimyasal ve fiziksel özellikler gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Bu bağlamda, altın üretiminde kullanılan başlıca işleme yöntemleri şunlardır (Kekeç & Uysal, 2014, s.45). Yerel çevre hareketleri, toplumların çevresel değerlerini korumak ve doğal kaynakları sürdürülebilir şekilde yönetmek amacıyla gerçekleştirdiği toplumsal eylemlerdir. Bu hareketler, özellikle yerel halkın çevresel sorunlara duyarlılığının artması ve çevreye zarar veren projelere verdikleri tepkilerle şekillenir. Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneği, bu tür yerel çevre hareketlerinin somut bir göstergesidir. Altın çıkarma endüstrisinde siyanürleme yöntemi,

keşfedildiği günden bu yana baskın bir teknik olmuştur. Ancak siyanürün yüksek toksisitesi ve çevresel riskleri, alternatif liçleme yöntemlerine yönelik araştırmaları artırmıştır.

Son otuz yılda, altının geri kazanımı için siyanüre alternatif yöntemler üzerine birçok çalışma yapılmış olsa da, toksisite, yüksek maliyet ve düşük liç verimi gibi sorunlar nedeniyle bu yöntemler endüstride yaygın biçimde uygulanamamıştır. Bu engeller, süreç iyileştirmeleri, sistem optimizasyonları, eş yoğunlaştırma teknikleri ve katkı maddelerinin geliştirilmesi yoluyla aşılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda makalede, siyanür, tiyosülfat, tiyoüre, tiyosiyanat, polisülfidler, halojenürler ve mikrobiyal liçleme gibi alternatif yöntemlerin temel özellikleri, gelişimi ve karşılaştığı zorluklar özetlenmiş, daha temiz altın üretimi için bir referans sunulmuştur. Ayrıca, farklı likidasyon sistemlerinin performansları, ekonomik, çevresel ve verimlilik açısından yeni değerlendirme kriterleri çerçevesinde ele alınmıştır. Altın (Au), parlak rengi, yüksek ekonomik değeri, olağanüstü sünekliliği ve elektrik iletkenliği sayesinde mücevherat ve endüstriyel uygulamalarda önemli bir metal olarak kabul edilmektedir. Altın hidrometalürjisinde temel süreçler ön işlem, liç ve saflaştırmayı kapsamaktadır. Tarihsel olarak siyanürle liçleme baskın bir yöntem olmuş, ancak çevresel kirlilik ve uzun işlem süreleri nedeniyle eleştirilmiştir. Bu nedenle son yıllarda siyanürsüz liçleme tekniklerine olan ilgi artmış, tiyoüre, tiyosülfat, polisülfid ve halojenür bazlı çözeltiler üzerine çok sayıda çalışma yürütülmüştür. Bu alternatif liçleme maddeleri, çevresel açıdan siyanüre kıyasla daha avantajlı olmakla birlikte, ticari üretimde henüz yaygın biçimde kullanılmamaktadır.

İdeal bir alternatif liç çözeltilisinin “3E” kriterine uygun olması gerekmektedir: etkili, çevre dostu ve ekonomik. Burada verimlilik, çözeltilinin temel gereksinimini oluştururken; ekonomik uygulanabilirlik maliyet açısından, çevre dostu olma ise giderek daha kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Toksikite ve detoksifikasyon çevresel uygunluğu; reaktif maliyeti ve ekipman gereksinimi ekonomik uygunluğu; kinetik ve geri kazanım kapasitesi ise verimliliği belirleyen başlıca kriterlerdir. Ayrıca, bazı göstergeler, örneğin geri dönüştürülebilirlik, hem çevresel hem de ekonomik açıdan etki göstermektedir. Siyanürün yanı sıra tiyosülfat, tiyoüre, tiyosiyanat ve polisülfid gibi kükürt içeren çözeltiler, altın liçleme çalışmalarında 20. yüzyılın başlarından itibaren incelenmiştir. Ancak çevresel riskler belirgin hale gelene kadar bu çözeltilere yeterli ilgi gösterilmemiştir. 1970’lerden itibaren altın liçlemesinin mekanizması, termodinamiği ve kinetiğine odaklanan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Halojenürler ise 19. yüzyılın sonlarından itibaren altın liçlemede kullanılmaya başlanmış, fakat siyanürün ekonomik ve stabil bir alternatif olarak öne çıkmasıyla yaygınlaşmıştır. Dirençli altın cevherlerinin artması ve siyanüre getirilen kısıtlamalar nedeniyle halojenür bazlı liçleme yeniden gündeme gelmiştir. Mikrobiyal liçleme (biyolojik liç), dünya altın üretiminin yaklaşık %5’ini oluşturmakta olup, başlangıçta refrakter altın cevherlerinin siyanürleme öncesinde biyolojik oksidasyonla işlenmesi amacıyla uygulanmıştır. Bu yöntem yüksek verimlilik, güvenlik, düşük maliyet ve çevre dostu olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Bunun yanında, siyanüre alternatif olarak geliştirilen diğer çözücüler de potansiyel vaat etmektedir. Altın liçleme çözeltilerinin özellikleri incelendiğinde, Au(I) genellikle iki-kompleks iyonları olarak, Au(III) ise yüksek potansiyel koşullarında tetra-kompleks iyonları olarak bulunur. Kompleks iyonların kararlılık katsayısı arttıkça, gerekli oksidasyon potansiyeli düşmekte ve bu durum teorik olarak öngörülen davranışlarla uyum göstermektedir. Sonuç olarak, bu makalede altın çıkarımında siyanür ve alternatif liç çözeltileri kapsamlı biçimde ele alınmış; tarihçeleri, mekanizmaları, termodinamik ve kinetik özellikleri ile karşılaştıkları zorluklar incelenmiştir. Siyanürleme hâlâ altın liçleme süreçlerinde önemli bir konumda bulunmakla birlikte, çevre dostu ve ekonomik alternatifler geliştirme çabaları giderek artmaktadır (Liu, Guo, Tian, & Zhang, 2022).

6. Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni: Çevresel Tahribat, Sosyal Direniş ve Ekonomik Çatışma

Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Eğricek Köyü yakınlarında yer alan Bakırtepe Altın Madeni, çevresel etkileri, sosyal gerilimleri ve ekonomik çıkarları bir arada barındıran karmaşık bir örnek olarak öne çıkmaktadır. 620 metre mesafedeki Eğricek başta olmak üzere Elkondü (2.015 m), Kalkım (4.625 m), Pınargözü (2.270 m) ve Bulak (2.965 m) köyleri de bu madencilik faaliyetlerinden doğrudan etkilenmektedir. Saha, Sivas il merkezine 81,5 km, Kangal'a 24 km ve Çetinkaya beldesine 7 km uzaklıktadır. Tarihsel olarak bölgede antik dönemlerde de altın çıkarıldığı bilinmekte, modern dönemde ise 1992-2005 yılları arasında MTA tarafından yapılan sondaj çalışmaları sonrası saha 2006 yılında MİGEM (Maden İşleri Genel Müdürlüğü) aracılığıyla Demir Export A.Ş.'ye devredilmiştir. ÇED sürecinden muaf tutularak başlayan çalışmalar, 2012'de işletme ruhsatı, 2013'te "ÇED Olumlu" kararı ve işyeri açma izni ile resmîyet kazanmış; maden 2015'te faaliyete geçmiş ve ilk altın dökümünü 28 Mart 2016'da gerçekleştirmiştir (Demir Export, 2024).

Madenin üretimi açık ocak yöntemiyle çıkarılan cevherin yığın liçiyile¹ işlenmesi sonucu dore² külçe formunda gerçekleşmekte olup, yıllık 1,5 milyon ton tüvenan³ cevher besleme kapasitesine sahiptir. 160 kişilik doğrudan kadronun yanı sıra alt yüklenicilerle birlikte 350 kişilik istihdam sağlanmaktadır. Her ne kadar şirket uluslararası çevre, iş sağlığı ve güvenliği standartlarına uygun çalıştığını savunsa da, köylüler hem kapasite artışına hem de madenin tamamen kapatılmasına yönelik sert tepkiler göstermekte, çevresel zararın kabul edilemez boyutlarda olduğunu ifade etmektedirler (Demir Export, 2024). Yerel halkın tepkisinin merkezinde, madenin neden olduğu çevresel yıkım ve yaşamsal tehditler yer almaktadır. Sivas Çevre Platformu kurucularından Hüsnü Engin, köyün altındaki 3 milyon kiloluk yumuşak toprak kütlelerinin deprem, yağış veya dinamit patlamaları ile kayarak köyü yutabileceğini belirtmiş; "Burada bir iliç daha var," sözleriyle tehlikenin büyüklüğünü vurgulamıştır. Köy muhtarı Şahin Eren Özkan da siyanürlü atıkların sadece yarım kilometre mesafedeki dere aracılığıyla büyük akarsulara karışabileceğini açıklamıştır (Pirha, 2024).

Köy halkı, maden nedeniyle hayvancılığın sona erdiğini, meraların ellerinden alındığını, toprak ve suyun verimsizleştiğini belirtmektedir. Dinamit patlatmaları evlerde çatlaklara ve cam kırılmalarına neden olurken, mahkeme kararlarına rağmen maden faaliyetleri sürmektedir. Yerel halk, sağlık sorunları ve göç nedeniyle köyün sosyo-demografik yapısının değiştiğini, özellikle genç nüfusun köyü terk ettiğini aktarmaktadır (Pirha, 2024). Çevresel etkilerle birlikte sosyal direniş de belirginleşmiştir. Kullanılan kimyasalların yer altı sularına sızma riski, hava ve toprak kirliliği, bitki örtüsünün tahribatı ve erozyon gibi faktörler; yalnızca doğayı değil, insanların yaşam koşullarını da olumsuz etkilemektedir. Biyolojik çeşitlilikte azalma ve ekosistem dengesinin bozulması gibi sonuçlar, çevre aktivistlerinin ve köylülerin çeşitli şekillerde örgütlü mücadele yürütmesine yol açmıştır. Hukuki girişimlerin yanı sıra imza kampanyaları, protesto gösterileri ve çevre bilinci artırmaya yönelik eğitim çalışmaları bu sürecin parçası olmuştur. Ancak, madenciliğin arkasındaki güçlü ekonomik ve siyasal yapılar nedeniyle mücadele büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Madencilik faaliyetlerinin ekonomik boyutu da toplumsal çatışmanın merkezindedir. İşletme yerel istihdama katkı sağlasa da, halkın tamamını kapsayan sürdürülebilir bir ekonomik planlama yapılmadığı eleştirilmektedir. Köylülerin büyük bir kısmı ekonomik gerekçelerle madencilik faaliyetlerine destek verirken, çevresel farkındalık daha çok

¹ Liç, cevherin içindeki değerli metali kimyasal bir sıvıyla yıkayıp çözerek alma işlemi anlamına gelmektedir.

² Dore külçe, henüz tam saflaştırılmamış altın/gümüş külçesi anlamına gelmektedir.

³ Tüvenan Cevher: Maden sahasından çıkarılmış fakat üzerinde hiçbir cevher hazırlama işlemi yapılmamış cevhere denir. Kıymetli ve kıymetsiz mineraller karışımıdır. (Dokuz Eylül Üniversitesi Metalurji ve Malzeme Mühendisliği, 2017, s. 14).

şehirli çevreciler ve dijital mecralarda etkin olan gruplar tarafından taşınmaktadır. Köydeki direnişlerde kadınların katılım oranı daha düşük kalmakta; sosyal medyada ise dış grupların daha görünür olduğu gözlemlenmektedir.

Nihayetinde yerel halkın bir kısmı, madenin çevresel etkilerinin kontrol altında tutulduğuna inanmakta; ancak çevresel duyarlılığı öncelikli gören dış çevreler bu görüşe itiraz etmektedir. Sonuç olarak, Bakırtepe Altın Madeni örneği; çevresel tahribat, toplumsal mağduriyet ve ekonomik bağımlılık arasında sıkışan bir yerel mücadelenin fotoğrafını sunmaktadır. Sadece Eğricek Köyü'nü değil, çevredeki tüm yerleşimleri ve doğal sistemleri etkileyen bu durum; ekolojik krizlerin yerel halkla sermaye arasındaki ilişkiler bağlamında nasıl tezahür ettiğini anlamak açısından önem taşımaktadır.⁴

7. Analiz ve Tartışma

Bu çalışma, Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneği üzerinden, doğanın metalaştırılması sürecinin yerel toplumsal yapılarda yarattığı çok katmanlı etkileri ortaya koymaktadır. İnceleme bulguları, çevresel tahribatın yalnızca ekolojik bir sorun olmadığını; aynı zamanda sınıfsal, kültürel ve siyasal boyutları olan bir toplumsal dönüşüm süreciyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu bağlamda Bakırtepe örneği, neoliberal kalkınma politikalarının yerel ölçekte nasıl karşılık bulunduğunu ve bu politikaların köylü yaşamı üzerindeki yıkıcı sonuçlarını somut biçimde gözler önüne sermektedir. Araştırma bulguları, doğanın metalaştırılmasının Eğricek Köyü'nde yalnızca doğal kaynakların kullanım biçimini değil, köylülerin tarihsel olarak kurduğu yaşam ilişkilerini de dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Köylüler açısından toprak, su ve mera yalnızca ekonomik üretim araçları değil; aynı zamanda toplumsal belleğin, kültürel sürekliliğin ve kolektif kimliğin taşıyıcılarıdır. Madencilik faaliyetleriyle birlikte bu bağın koparılması, köylülerin doğayla kurduğu ilişkiyi nicel ve araçsal bir düzleme indirgemiş; yerel bilgi, deneyim ve pratikler sistematik biçimde değersizleştirilmiştir. Bu durum, doğanın metalaştırılmasının aynı zamanda bir bilgi ve yaşam biçimi tasfiyesi olduğunu göstermektedir.

Bakırtepe Altın Madeni özelinde gözlemlenen çevresel riskler-siyanürlü liçleme, yer altı sularının kirlenme ihtimali, toprak kaymaları ve patlatmaların yarattığı fiziksel tahribat-yerel halk açısından soyut olasılıklar değil, gündelik yaşamın doğrudan parçası hâline gelmiştir. Ancak bu risklerin algılanma ve anlamlandırılma biçimi, köy içinde homojen değildir. Bulgular, ekonomik bağımlılık, işsizlik ve göç baskısı gibi faktörlerin, çevresel tahribata yönelik tutumları farklılaştırdığını göstermektedir. Bu durum, çevre mücadelelerinin yalnızca “doğayı koruma” refleksiyle değil, aynı zamanda geçim, sınıf ve güç ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yerel çevre direnişinin örgütlenme biçimi incelendiğinde, hukuki mücadelelerin ve sivil toplum araçlarının belirli bir görünürlük sağladığı; ancak bu araçların halkın kolektif öznesini güçlendirmekte yetersiz kaldığı görülmektedir. Dava süreçlerinin merkezi bir mücadele hattı hâline gelmesi, köylülerin doğrudan siyasal özne olarak sürece katılımını sınırlamakta; temsil ilişkileri yeniden üretilmektedir. Bu durum, literatürde sıklıkla vurgulanan “profesyonelleşmiş çevre mücadelesi” eleştirisini doğrular niteliktedir.

Eğricek örneği, çevresel direnişlerin, hukuki kazanımlardan bağımsız olarak, yerel halkın kendi karar alma ve örgütlenme kapasitesini geliştirebildiği ölçüde kalıcı ve dönüştürücü olabildiğini göstermektedir. Çalışmanın bulguları, Türkiye'deki yerel çevre hareketlerinin, küresel kapitalizmin doğa üzerindeki tahakküm biçimlerine karşı gelişen parçalı ve çoğu zaman kırılğan mücadeleler

⁴ Bu atıfsız paragraf makale yazarının makalede bahsi geçen konuyla ilgili okumaları sonucu kendi bilgi ve birikimlerini bilimsel hüviyete uygun şekilde aktarmış olduğu yorumlarıdır.

olduğunu ortaya koymaktadır. Bakırtepe Altın Madeni süreci, devlet, sermaye ve yerel yönetimler arasındaki ilişkinin, doğanın metalaştırılmasını kolaylaştıran bir yönetim zemini yarattığını göstermektedir. ÇED süreçlerinin işlevsizleşmesi, köylülerin karar alma mekanizmalarından dışlanması ve güvenlik güçlerinin şirket lehine konumlanması, devletin “hakem” rolünden uzaklaşarak doğrudan sermaye birikim süreçlerinin parçası hâline geldiğini düşündürmektedir. Bu çerçevede yerel çevre hareketleri, yalnızca çevresel zararları durdurmaya yönelik tepkisel eylemler olarak değil; aynı zamanda neoliberal kalkınma anlayışına karşı gelişen alternatif bir yaşam ve siyaset arayışı olarak değerlendirilmelidir.

Eğricek Köyü’nde ortaya çıkan direniş, her ne kadar tüm köyü kapsayan bütünlüklü bir örgütlülüğe dönüşmemiş olsa da, doğanın metalaştırılmasına karşı yerel düzeyde geliştirilen kolektif hafızanın ve deneyimin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneğinin, Türkiye’de doğa, sermaye ve yerel toplum arasındaki çatışmalı ilişkinin tipik bir görünümünü sunduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, çevre mücadelelerinin başarısının yalnızca hukuki kazanımlara değil; köylülerin tarihsel deneyimlerini, sınıfsal konumlarını ve kolektif örgütlenme kapasitelerini merkeze alan bir siyasal hattın inşasına bağlı olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle Eğricek örneği, yerel çevre hareketlerinin sınırlarını olduğu kadar, taşıdığı potansiyelleri de görünür kılmaktadır.

8.Sonuç

Bu çalışma, yerel çevre hareketlerini yalnızca çevresel duyarlılığın bir yansıması olarak değil; köylü emeği, doğa ve sermaye arasındaki tarihsel ve yapısal çatışmaların güncel bir ifadesi olarak ele almıştır. Kangal Eğricek Köyü ve Bakırtepe Altın Madeni örneği üzerinden yürütülen analiz, doğanın metalaştırılması sürecinin yerel düzeyde nasıl somutlaştığını ve bu sürecin köylülerin yaşam alanları, geçim kaynakları ve toplumsal ilişkileri üzerindeki etkilerini görünür kılmıştır. Böylece çevre mücadelesi, yalnızca ekolojik bir sorun alanı olmaktan çıkarılarak, sınıfsal, ekonomik ve siyasal boyutlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, köylülerin doğayla kurduğu ilişkinin araçsal bir kullanım ilişkisinin ötesinde, tarihsel olarak inşa edilmiş kültürel, toplumsal ve yaşamsal bir bağa dayandığını göstermektedir. Bu bağın sermaye birikimi süreçleriyle koparılması, yalnızca ekosistem tahribatına değil, aynı zamanda köylülerin mülksüzleşmesine, proleterleşmesine ve yerinden edilmesine yol açmaktadır.

Bakırtepe Altın Madeni örneğinde olduğu gibi, madencilik faaliyetleri çevresel risklerin yanı sıra köy yaşamının çözülmesine, tarım ve hayvancılığın gerilemesine ve kırsal toplumsal dokunun zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum, çevre mücadelelerinin aynı zamanda bir yaşam alanı savunusu olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Çalışma, doğanın metalaştırılmasının neoliberal politikalar aracılığıyla meşrulaştırıldığını ve hukuki-idari mekanizmalar üzerinden kurumsallaştırıldığını göstermektedir. ÇED süreçleri, lisanslandırma mekanizmaları ve yatırım teşvikleri, çoğu zaman yerel halkın katılımını dışlayan teknik prosedürlere indirgenmekte; bu da köylülerin karar alma süreçlerinden fiilen dışlanmasına yol açmaktadır. Eğricek Köyü örneğinde görüldüğü üzere, hukuki yollar tek başına yeterli bir mücadele zemini sunmamakta; aksine, mücadeleyi daraltan ve profesyonelleştiren bir sınır üretmektedir. Bu nedenle yerel çevre hareketlerinin yalnızca dava süreçlerine indirgenmesi, toplumsal direniş kapasitesini zayıflatan bir etki yaratmaktadır. Çalışma ayrıca, yerel çevre direnişlerinin kendiliğinden ve homojen yapılar olmadığını; farklı sınıfsal konumlar, ekonomik beklentiler ve politik tutumlar barındırdığını ortaya koymaktadır. Eğricek Köyü’nde maden faaliyetlerine yönelik tutumların köylüler arasında dahi farklılaşması, çevre mücadelesinin içsel gerilimlerini göstermektedir. Bu durum, çevre hareketlerinin romantize edilmeden, somut toplumsal

ilişkiler ve güç dengeleri çerçevesinde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Yerel direnişlerin kalıcı ve etkili olabilmesi, halkın kendi sözünü söyleyebildiği, karar süreçlerine doğrudan katıldığı ve kendi örgütlenmesini inşa edebildiği bir zeminin yaratılmasına bağlıdır. Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’de yerel çevre hareketlerinin, sermaye birikimi süreçlerine karşı gelişen parçalı ve kırılğan tepkiler olmanın ötesinde, köylü emeği ve yaşam biçimlerinin savunusu temelinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Doğanın metalaştırılmasına karşı verilen mücadele, yalnızca çevrenin korunmasına değil; toplumsal adaletin, yerel demokrasinin ve kolektif yaşam biçimlerinin yeniden inşasına dair bir perspektifi zorunlu kılmaktadır. Kangal Eğricek Köyü örneği, bu mücadelenin sınırlarını, imkânlarını ve çelişkilerini somut biçimde gösterirken; çevre sorunlarının, yerel halkın öznesi olduğu politik süreçler olarak ele alınmadığı sürece kalıcı çözümler üretilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2016). *Negatif diyalektik* (Ş. Öztürk, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027> (Erişim Tarihi: 17.11.2025)
- Çoban, A. (2018). Doğanın Metalaştırılması. *Toplum ve Bilim*, 143, 209-241.
- Çoşkun, B. (2021). Doğanın metalaştırılması: Aydınlanmanın diyalektiğinin zirvesi. *Mülkiye Dergisi*, 45(3), 771-792.
- Demir Export. (2024). Bakırtepe Altın İşletmesi. https://www.demirexport.com/Page/Index/TR/18_Bak%C4%B1rtepe%20Alt%C4%B1n%20%C4%B0%C5%9Fletmesi (Erişim Tarihi: 24.12.2024)
- Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü. (t.y.). *Kimyasal Metalurji 2. Hafta* [PDF]. Retrieved from https://mme.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/10/Kimyasal_Metalurji_2_Hafta.pdf (Erişim Tarihi: 02.02.2026)
- Günaydın, G. (2015, 23 Haziran). Sancılı ilişki: Köylü, Toprak ve İktidar. Heinrich Böll Stiftung Türkiye. <https://tr.boell.org/tr/2015/06/23/sancili-iliski-koylu-toprak-ve-iktidar> (Erişim Tarihi: 22.01.2026)
- Escobar, A. (2008). *Territories of difference: Place, movements, life, redes*. Durham, NC: Duke University Press.
- Foster, J. B. (2008). *Savunmasız Gezegen: Çevrenin Kısa Ekonomik Tarihi* (H. Ünder, Çev.). Ankara: Epos Yayınları.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Horkheimer, M. (2016). *Akıl tutulması* (O. Koçak, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kekeç, M., & Uysal, Y. (2014). Altın madeni işletmeciliği çevresel etkilerinin değerlendirilmesi. *KSU Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 17(1), 45-55.
- Kocagöz, U. (2022, 7 Eylül). Doğanın Metalaştırılmasına Karşı Mücadeleler ve Örgütlenme Sorunları. Umut Sen. <https://umutsen.org/index.php/2022/09/dogandinmetalistirilmesine-karsi-mucadeleler-ve-orgutlenme-sorunlari-umut-kocagoz/> (Erişim Tarihi: 22.01.2026)
- Liu, Z.-w., Guo, X.-y., Tian, Q.-h., & Zhang, L. (2022). Altın çıkarımının sistematik bir incelemesi: Temeller, gelişmeler ve alternatif çözümlere yönelik zorluklar. *Tehlikeli Maddeler Dergisi*, 440, 129778. <https://doi.org/10.1016/j.jhazmat.2022.129778>
- Lohmann, L. (2013). Finansallaşma, metalaştırma ve karbon: Neoliberal iklim politikasının çelişkileri. İçinde L. Panitch, G. Albo, & V. Chibber (Ed.), *Socialist Register 2012: Ekonomik kriz ve sol* (U. Haskan, Çev., ss. 101-124). İstanbul: Yordam Kitap.
- Okutan, B. B. (2015). Diyalektik düşüncenin negatif seyri: Theodor W. Adorno. İçinde B. A. Çetinkaya (Ed.), *Doğu'dan Batı'ya düşüncenin serüveni: Yirminci yüzyıl düşüncesi* (ss. 789-816). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Olaya, C., Duarte, C., Uprimny, R., Quesada, C. (2024, October 11). Towards an international recognition of the environmental component of peasantry - Pathways from the Convention on Biological Diversity. *Defending Peasants' Rights*. <https://defendingpeasantsrights.org/en/towards-an-international-recognition-of->

- the-environmental-component-of-peasantry-pathways-from-the-convention-on-biological-diversity/ (Erişim Tarihi: 22.01.2026)
- Özen, H. (2018). Yerellik popülerlik ekseninde Türkiye’de çevre mücadeleleri. *Alternatif Politika*, 10(2), 181-209. <https://alternatifpolitika.com/makale/yerellik-populerlik-ekseninde-turkiye-de-cevre-mucadeleleri> (Erişim Tarihi: 14.06.2025)
- Pir Haber Ajansı (PİRHA). (2024). Maden şirketleri köylülere yaşamı dar ediyor; Eğricek köyü toprak altında kalabilir [Video]. <https://pirha.org/maden-sirketleri-koylulere-yasami-dar-ediyor-egricek-koyu-toprak-altinda-kalabilir-video-445684.html/30/09/2024/> (Erişim Tarihi: 30.09.2024)
- Şengül, M. (2018). Türkiye’de “Sermaye Kapanı”ndaki Köylülerin HES Karşıtı Mücadelesi: Köylülerin Korumaya Çalıştığı Doğa mı? *İdealkent*, 8(21), 57-90.
- Tanuro, D. (2011). Yeşil kapitalizm imkansızdır (V. Yalçıntoklu, Çev.). İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Yeşil Politika Sözlüğü. (2021). Doğanın Metalaştırılması. <https://www.instagram.com/p/CJsX-Sig0Y5/> (Erişim Tarihi: 20.01.2026)

Etik ve İntihal Beyanı:

Bu çalışma, bilimsel etik ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Makalenin özgünlüğü Turnitin yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve benzerlik oranının dergi politikalarına uygun sınırlar içerisinde olduğu teyit edilmiştir.

Bu çalışma ikincil verilerle yürütüldüğü için etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yapay Zeka Yardımlı Teknolojilerin Kullanım Beyanı

Bu çalışma hazırlanırken yapay zeka araçları kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazar, bu çalışmanın yürütülmesi veya yayımlanması ile ilgili olarak herhangi bir finansal veya kişisel çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Hakem Değerlendirme

Bu çalışma, bilimsel tarafsızlığı ve yayın kalitesini korumak amacıyla çift kör hakemlik (double-blind peer review) sürecine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda, yazarın kimlik bilgileri hakemlerden, hakemlerin kimlik bilgileri ise yazardan gizli tutulmuştur.